

УДК 007:304:070

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.55.21>

НАРАТИВИ З ІНФОПРОСТОРУ УКРАЇНСЬКИХ І РОСІЙСЬКИХ МЕДІА В ІНОЗЕМНИХ ЗМІ

Богдан Синчак

*ПВНЗ «Український гуманітарний інститут»,
кафедра журналістики*

*вул. Інститутська, 14, 08292, м. Буча, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-8186-5692>*

Актуальність теми дослідження обумовлюється глобальною російською інформаційною кампанією, яка має характер інформаційної війни. Окремий її плацдарм спрямований саме на іноземну аудиторію, тож проблематика впливу інформації з українських і російських медіа на публікації в іноземних ЗМІ потребує окремих досліджень. В ході дослідження розглянуто специфіку подання інформації в українських, іноземних, та російських ЗМІ. Це потрібно для того, аби зрозуміти точки перетину інформації з медіа різних країн, та визначення особливостей впливу одних ЗМІ на інші. Констатовано, що специфіка роботи іноземних ЗМІ має свої особливості, однією з яких є бажання бути об'єктивними. Це є однією з проблем дослідження, адже об'єктивність іноземних ЗМІ в умовах війни передбачає надання трибуни для дискурсу й насамперед для російських пропагандистських медіа. Отже, така ситуація потребує уваги дослідників. Наведено візуалізацію впливу інформації з українських та російських ЗМІ на матеріали іноземних медіа. Охарактеризовано приклади іноземних публікацій, на які вплинули російські нарративи від «Lviv media forum». Визначено, що оскільки в РФ існує пряма державна цензура теми війни і вона поступово посилюється – такі медіа не слід використовувати як достовірне джерело інформації. Заявлена проблематика потребує окремої уваги з огляду на суспільну значущість наведених проблем, та необхідність їх врегулювання. Характеризується специфіка роботи іноземних ЗМІ, яка в контексті дослідження має свої особливості. Зокрема йдеться про те, що однією з них є бажання бути об'єктивними. Воно має свої недоліки у моделі послугоування принципами доброчесності іноземними ЗМІ, зокрема те, що як достовірне джерело інформації сприймаються російські медіа на рівні з українськими та іншими джерелами інформації.

Ключові слова: російсько-українська інформаційна війна, російська пропаганда в іноземних ЗМІ, цитування іноземних ЗМІ, протидія інформаційній війні, якісна журналістика.

Постановка проблеми. Тематика інтеграції англomовних європейських видань в український інфопростір на фоні російського повномасштабного військового вторгнення потребує окремої уваги в контексті розуміння пріоритетності джерел інформації, на які варто орієнтуватися в межах дослідження. Зокрема йдеться про певну поляризацію підходів в оцінці різного рівня видань. Тут йдеться насамперед про менш якісні, або навіть неякісні ЗМІ, котрі систематично або ситуаційно нехтують якимось із професійних журналістських стандартів. Обидва види медіа мають двосторонню взаємодію з іноземними медіа, отже існує небезпека, що не завжди цитуючи українські медіа закордонні журналісти оперують якісною інформацією. Таке спрощене пояснення демонструє потенційні ризики щодо якості інформації як в українських ЗМІ, так і в іноземних, хоча обидві сторони повинні користуватися інформацією одне від одного. Якісні українські медіа цитують іноземні ЗМІ, як і не якісні. Аналогічно працюють зарубіжні видання, які теж мають різні стандарти професійної діяльності. Отже в результаті окрему увагу варто приділити

зокрема дослідженням впливу інформації у цьому процесі. Саме тому, **метою дослідження** є визначення специфіки впливу інформації з українських і російських медіа на публікації в іноземних ЗМІ.

Стан розробленості теми дослідження. Проблематика впливу інформації з українських і російських ЗМІ на публікації в іноземних медіа по-різному розглядається українськими науковцями і дослідниками. Наприклад, М. Діденко і О. Зелінська зазначають, що «Україна краще всіх дізналась що таке інформаційно-психологічний вплив під час дій 2014 року і до теперішніх днів» [1]. Це свідчить про те, що саме технології російського інформаційного впливу та налагодження механізмів для ефективної протидії російській пропаганді добре знайомі українським медійникам і комунікаційникам. На думку Т. Гурлевої, споживачам інформації «слід відзначати прийоми маніпуляції і свідомо протистояти деструктивному впливу на власну психіку та поведінку» [2]. Тут йдеться про те, що потрібно навчитися коректно оцінювати рівень впливу, який продукується ЗМІ. Натомість Н. Горбенко вказує на те, що «ступінь впливу засобів масової інформації на формування порядку денного може бути пов'язаний зі структурою, складом учасників і динамікою політичного поля, у яке вбудована проблема», за словами авторки «вплив засобів масової інформації значно відрізняється залежно від питання» [3]. Цю тезу доповнюють М. Степаненко і А. Старченкова, вони зокрема акцентують на тому, що в такій ситуації «засоби масової інформації стають каталізаторами суспільних пертурбацій та визначальними чинниками впливу на наші думки» [4]. Однією з проблем поширення недостовірної інформації в медіа є якраз політичні ігри різних сторін, внаслідок чого інструментом лобіювання певних інтересів виступають вкраплення суперечливої інформації в ЗМІ. У свою чергу С. Базарний звертає увагу на те, що «найбільший деструктивний вплив здійснюють агенти соціальних мереж» [5]. Інформація з соціальних мереж дійсно може мати значний вплив на формування суспільної думки стосовно різних питань, саме завдяки цитуванню і розповсюдженню такої інформації в мас-медіа.

Виклад основного матеріалу. Під час розгляду особливостей інтеграції англійських європейських видань в український інфопростір було виявлено значну залученість іноземних видань в українське медіасередовище. Це вказує на те, що вивчення особливостей поширення російсько-української інформаційної війни на іноземну аудиторію неодмінно є потрібним і для покращення українського інфопростору. Оскільки рівень взаємодії українських медіа з іноземними ЗМІ подекуди має тенденційний характер, вивчення особливостей їх інтеграції в українську інформаційну повістку дня, та відповідно українських медіа в – іноземні ЗМІ потребує комплексних досліджень. Для предметності варто змодельовати загальну концепцію логіки медіадіяльності ЗМІ різних країн у взаємодії між собою.

На Рис. 1 подається орієнтовна специфіка продукування інформації ЗМІ різних країн. Українські медіа умовно можна поділити на дві головних категорії. Якісні – ті, які належним чином дотримуються професійних стандартів у своїй інформаційній діяльності. Тут мова йде про: оперативність, достовірність, об'єктивність, безсторонність, баланс думок і точок зору, відокремлення фактів від коментарів, точність, повноту, та ін.

Специфіка роботи іноземних ЗМІ в такому контексті має свої особливості, однією з яких є бажання бути об'єктивними – користуючись як достовірними джерелами інформації матеріалами українських і російських ЗМІ. Тут варто зазначити, що далеко не завжди такий підхід забезпечує бажану об'єктивність. Оскільки російська пропаганда активно поширюється у тісному зв'язку з державною ідеологією, федеральні ЗМІ та інші профільні відомства, котрі оперують «офіційною» інформацією не рідко продукують відверті фейки, маніпуляції, спотворені і викривлені дані, однобоко подають «аналіз» ситуації, тощо. Це

обновлено насамперед тим, що їхнім пріоритетом є не журналістські професійні цінності, а державні національні інтереси, до яких входить конфронтація із країнами Європи, постійне перманентне конкурування із колективним Заходом, намагання ствердити своє бачення світу та геополітичного порядку шляхом шантажу, примусу, військової сили, та ін. У таких умовах очевидним є те, що існує велика ймовірність систематичного подання інформації у вигідному лише для російської сторони світлі. В таких умовах виникає певна дилема, адже цитуючи російські ЗМІ існує реальний ризик ошукати свою аудиторію. Саме тому, в деяких випадках два різних інформаційних потоки можуть суттєво впливати на кінцеву інформацію в іноземних медіа (див. Рис. 2).

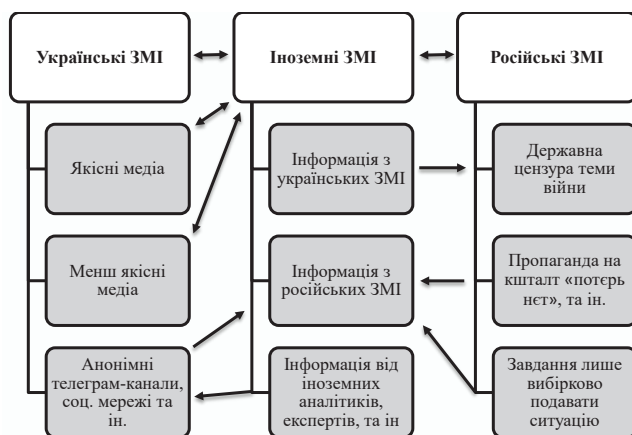

Рис. 1. Специфіка подання інформації в українських, іноземних, та російських ЗМІ

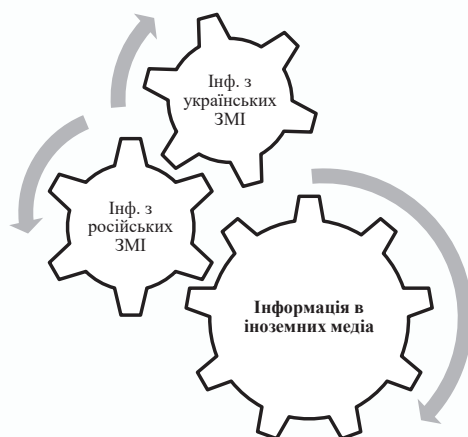

Рис. 2. Візуалізація впливу інформації з українських та російських ЗМІ на матеріали іноземних медіа

На Рис. 2 можна звернути увагу на стрілочки, що умовно позначають траєкторію розповсюдження інформації в певному контексті. Використовуючи з рівнозначною довірою інформацію з українських та російських ЗМІ контекст її подання в іноземних медіа буде мати один напрямок. Проте, якби інформація з обох джерел не відрізнялася, і верхні шестерні рухалися в однаковому напрямку траєкторія подання інформації в іноземних медіа, які обпираються на їхню інформацію – змінилася б. Звісно дана візуалізація дуже умовно демонструє логіку глобальних інформаційних процесів в іноземних медіа. Але її достатньо аби говорити про проблематику невиправданої довіри деяких іноземних медіа до російських джерел інформації, внаслідок чого може суттєво спотворюватися її зміст (див. Рис. 3).

- **Франція:** [Le Monde](#) трактує позитивне ставлення до постаті Степана Бандери в Україні як прояв правого радикалізму. Добір цитат українських істориків — тенденційний.
- **Латвія:** [Delfi розповідає](#) про ситуацію в Бахмуті на підставі оцінок лідера групи «Вагнер», ігноруючи українські джерела.
- **Італія:** [ANSA подає](#) без балансу новину російської інформагенції ТАСС із звинуваченнями України в пораненні італійського журналіста.
- **Угорщина:** [Mandiner](#) поширює тези, що війну спровокувала Україна (1, 2, 3); Україну «підбурюють» США і НАТО (1, 2, 3), війна — «[джерело заробітку](#)» для олігархів тощо. А також [фейк про відрізання голів](#) «іноземним найманцям» в українському війську.
- **Німеччина:** [Tagesspiegel](#) без необхідного контексту [опублікував заголовок](#) до посла США вивести «війська і техніку НАТО» з України — частину російського нарративу про «війну з НАТО».

Рис. 3. Приклади іноземних публікацій, на які вплинули російські нарративи від «Lviv media forum» [6]

На зазначених прикладах присутні факти підтвердження фактичного впливу інформації з російських ЗМІ на те, як її подано в медіа Франції, Латвії, Італії, Угорщини, та Німеччини. Загалом це лише фрагментні приклади того, що професійний «стандарт балансу думок і точок зору потребує конкретизації з урахуванням обставин гібридної війни» [6]. Тут журналістам варто розуміти, що існує реальна небезпека допомагати просувати російські нарративи, яку іноземні медійники часто недооцінюють. Зрозуміло, що «цілеспрямовано російську пропаганду поширюють переважно медіа, які заснувала Росія або які підконтрольні їй. Коли якісні медіа поширюють (повторюють) ці нарративи, то зазвичай несвідомо й ненавмисно, але редакціям бракує запобіжників, щоб цього не відбувалося» [6]. Отже, в даному контексті особливої уваги потребує проблематика специфіки використання текстів іноземних медіа у інформаційній війні проти України, адже такі матеріали можуть подавати як незалежну думку іноземних професійних ЗМІ, але в них часто може прослідковуватися саме російський слід.

Вивчаючи питання того, що не так з російськими ЗМІ і чому їм не варто довіряти слід звернути увагу на декілька важливих моментів. Насамперед варто згадати, що в рф існує пряма державна цензура теми війни, і вона поступово посилюється. Про це свідчить той факт, що «24 січня 2024 року держдума рф ухвалила у першому читанні законопроект

про конфіскацію майна у засуджених за статтею про поширення так званих «фейків» про російську армію» [7]. Це вказує на те, що тиск за свободу слова в російських ЗМІ значно збільшується на фоні висвітлення проблематики російсько-української війни.

Висновки. В російських медіа систематично подаються абсолютні фейки, в які навіть самим росіянам часом важко повірити. Знаменитий мем про те, що у «вооружених сіл рф потерь нет» тут можна використати як маркер для позначення такого роду інформації. Отже, перш ніж посилатися на будь-яку інформацію з російських ЗМІ, варто її верифікувати, а без можливості перевірки її достовірності робити позначку про те, що рівень достовірності такої інформації є неперевіраним, щоб читач розділяв для себе сприйняття різних аргументів і фактів, які подаються в матеріалі. Специфіка роботи російських медіа передбачає завдання лише вибірково подавати ситуацію довкола перебігу подій щодо російсько-української війни. Саме тому, російські ЗМІ є ненадійним джерелом новин. Таким чином, дослідження проблематики впливу інформації з українських і російських медіа на публікації в іноземних ЗМІ вказує на те, що попри наявні в Україні неякісні медіа, тут достатньо професійних журналістських проєктів на які можуть посилатися іноземні ЗМІ. Натомість російський інфопростір навіть на законодавчому рівні передбачає прямі цензурні обмеження в роботі журналістів, тому інформацію з російських ЗМІ іноземним медіа варто використовувати значно обережніше, особливо ту, яка стосується перебігу російсько-української війни.

Список використаної літератури

1. Діденко М., Зелінська О. Інформаційно-психологічний вплив на людей під час війни. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2022. Том 1, № 14. С. 211-214.
2. Гурлева Т. Я – свідомий читач: як убезпечити себе від маніпулятивного впливу через медіатекст. *Порадник для читача*. Київ: Вид-во «Каравела», 2023. 88 с.
3. Горбенко Н. Медіатизація та вплив змі на політичний порядок денний. *Актуальні проблеми політики*. 2021. Вип. 67. С. 53-60.
4. Степаненко М., Старченкова А. Вплив засобів масової інформації на виборчий процес в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2023. № 31. С. 307-311.
5. Базарний С. Метод виявлення агентів соціальних мереж, що мають найбільший вплив. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2023. Том 46, № 1. С. 145-150.
6. Протидія наративам російської пропаганди про Україну в європейських медіа. Львівський медіафорум, 2023. URL: <https://lvivmediaforum.com/page/doslidzhennya-proty-diya-naratyvam-rosijskoyi-propagandy-pro-ukrayinu-v-zahidnyh-media-2-eng> (дата перегляду: 18.06.24).
7. Путін підписав закон про кримінальну відповідальність за «фейки про дії російської армії». *Суспільне Новини*, 2024. URL: <https://suspilne.media/213622-derzduma-rf-prijnala-zakon-pro-kriminalnu-vidpovidalnist-za-fejki-pro-dii-armii-rosii/> (дата перегляду: 18.03.24).

NARRATIVES FROM THE INFOSPACE OF UKRAINIAN AND RUSSIAN MEDIA IN FOREIGN MEDIA

Bohdan Sychak

Ukrainian Institute of Arts and Sciences,

Department of Journalism

Instytutska str., 14, 08292, Bucha, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-8186-5692>

The relevance of the research topic is determined by the global Russian information campaign, which has the character of an information war. Its separate bridgehead is aimed specifically at a foreign audience, so the issue of the impact of information from Ukrainian and Russian media on publications in foreign media requires separate research. In the course of the study, the specifics of information presentation in Ukrainian, foreign, and Russian mass media were considered. This is necessary in order to understand the points of intersection of information from the media of different countries, and to determine the peculiarities of the influence of some media on others. It was established that the specifics of the work of foreign mass media have their own characteristics, one of which is the desire to be objective. This is one of the problems of the research, because the objectivity of foreign mass media in the conditions of war involves providing a forum for discourse and, first of all, for Russian propaganda media. Therefore, such a situation requires the attention of researchers. Visualization of the impact of information from the Ukrainian and Russian mass media on the materials of foreign media is presented. Examples of foreign publications influenced by Russian narratives from Lviv media forum are described. It was determined that since there is direct state censorship of the topic of war in the Russian Federation and it is gradually increasing, such media should not be used as a reliable source of information. The stated problems require special attention in view of the social significance of the problems and the need for their resolution. The specificity of the work of foreign mass media is characterized, which in the context of the study has its own characteristics. In particular, it is said that one of them is the desire to be objective. It has its shortcomings in the model of using the principles of integrity by foreign media, in particular, the fact that Russian media are perceived as a reliable source of information on a par with Ukrainian and other sources of information.

Key words: Russian-Ukrainian information war, Russian propaganda in foreign mass media, quoting foreign mass media, countering information war, quality journalism.